

Utveckla demokratin!

– Om människan och makten

Att se framåt

I år är det 85 år sedan den allmänna rösträtten infördes 1921. Mycket har hänt sedan dess, den tekniska, sociala och ekonomiska utvecklingen har gett oss ett samhälle som på många sätt är rikare och mer jämställt än det vi hade i början av förra seklet. Samtidigt har inte det demokratiska systemets sätt att arbeta utvecklats särskilt mycket. Vi har ungefär samma representativa demokrati nu som då. Men nya möjligheter och nya hot har framträtt sedan dess. Det är dags att få till en ny stor diskussion om demokratins former.

Den här rapporten behandlar den enskilda människans roll, möjligheter och rättigheter i det demokratiska systemet. Vi har skrivit den för att få till stånd en debatt om hur vi kan fördjupa och förbättra demokratin i Sverige. Här finns diskussioner och förslag gällande avståndet mellan väljare och valda, om unga och gamla människors möjligheter att föra fram sina åsikter och om Internets påverkan på det demokratiska systemet.

I grunden ligger här den gröna människosynen:

Vi skiljer oss från de andra partierna; vi litar på medborgaren. Hon är kompetent och ansvarstagande nog att vara med att fatta beslut som hon berörs av. Besluten blir bättre när fler är inblandade. Direkt är bättre än indirekt, ofta är bättre än vart fjärde år, medbestämmande är bättre än utanförskap.

En av Miljöpartiets prioriterade valfrågor är jämställdhet och lika rättigheter. Att arbeta mot diskriminering av människor är fullständigt grundläggande för att få en fungerande demokrati. Hårdare lagstiftning och kännbara straff för den som diskriminerar, antidiskrimineringsbyråer och jämställda löner är sådant vi arbetar för i syfte att ge alla lika rättigheter och möjligheter att påverka sitt liv. Det är ur den makten som viljan att engagera sig också i samhället i övrigt föds. Vi har i andra rapporter utvecklat den delen av vår politik, i den här rapporten fokuserar vi på de åtgärder vi vill ta till för att ändra formerna för demokratiskt beslutsfattande.

Peter Eriksson
Gustav Fridolin

En direktare demokrati

Det finns en rad områden där demokratin skulle kunna förbättras och utvecklas. Den gröna visionen är att makten över ett politiskt beslut alltid ska finnas i händerna på dem som påverkas av det. Vi vill ha en demokrati som angår och engagerar människor, och som ger medborgarna rätten och möjligheten att påverka. Det gäller bland annat följande punkter:

- Alla typer av erfarenheter in i de beslutande församlingarna
- Enklare för medborgarna att få till stånd folkomröstningar.
- Ökat direkt inflytande för medborgarna, genom förslagsrätt.
- Mer öppenhet.
- Sänkt rösträttsålder och ökat inflytande för unga.
- Ett mer strukturerat användande av internet för att utveckla demokratin

Allas erfarenheter i de beslutande församlingarna

För att den representativa demokratin ska fungera krävs att hela samhället är representerat. Så är det inte i dag. De beslutande församlingarna speglar dåligt den befolkning som utser dem. Det finns för få unga, för få företagare, för få äldre, för få som varit arbetslösa och för få personer med utländsk bakgrund. Det gör att dessas erfarenheter dåligt tas tillvara och därmed blir också politiken lidande. Särskilt beklagligt är det att så få äldre har möjlighet att delta i politiken. Dagens karriärpolitiska system utesluter den som först på pensionsdagen har tid, ork och lust att engagera sig, delta i samhällsbygget och syssla med politik. Man hinner helt enkelt inte upparbeta det förtroende som krävs internt i partierna om de valda företrädarna sitter väldigt länge på sina poster, och resultatet blir att 20 procent av befolkningen - fulla av livserfarenhet och visdom - har svårt att göra sina röster hörda. Vi vill ha en rotationsprincip. Ingen bör sitta på ett och samma förtroendeuppdrag längre än i högst tre mandatperioder. På det sättet möjliggörs för nya personer att komma in och arbeta i riksdag, kommun och landsting.

Folkomröstningar

Det representativa systemet är inte längre tillräckligt för att ta tillvara medborgarnas engagemang och kunskaper. Det är hög tid för Sverige att närma sig de demokratiska idealen genom att låta medborgarna komma till tals direkt oftare än vart fjärde år. Detta är redan möjligt genom såväl kommunala som nationella folkomröstningar, men för att de ska fungera som ett verkningsfullt komplement till den representativa demokratin måste en rad förändringar göras.

Miljöpartiets åsikt är att om minst fem procent av de röstberättigade begär folkomröstning i en fråga, skall sådan folkomröstning hållas. Detta gäller nationellt, länsvis och kommunalt. På EU-nivå skall beslutande folkomröstning hållas samtidigt i alla EU-länderna om en EU-författning föreslås.

För att detta ska fungera är det givetvis viktigt att det finns ett regelverk runt folkomröstningar som gör det hela praktiskt genomförbart.

Vad gäller lokala folkomröstningar så måste frågan rymmas inom den kommunala kompetensen, d v s den får inte strida mot rikets lagar och grundlagar. Det måste också finnas regler för hur frågan ska formuleras, hur högt valdeltagande som ska krävas, vilka resurser som ska ges till kampanjerna och så vidare.

Rådet för folkinitiativ

Vi vill skapa ett opartiskt Råd för folkinitiativ som lyder under riksdagen. Formuleringen i folkomröstningarna ska granskas och godkännas av rådet som ser till att folkinitiativförslagen är opartiskt formulerade och lyder under kommunallagen. Även kommuner ska kunna få råd och stöd för sina folkomröstningar genom en remissbehandling av rådet. Grupper som vill starta ett folkinitiativ genom namninsamling ska först få formuleringen av frågan godkänd av rådet så att medborgarna vet att det är samma fråga som sedan dyker upp på valsedel.

Direkt demokrati i representativa beslutsprocesser

I traditionellt beslutsfattande, i till exempel planfrågor, får medborgarna ta ställning till färdiga förslag från politikerna, ofta i form av en utställning på kommunbiblioteket. Alla får formellt möjlighet att yttra sig i form av remissvar, men det är en form som bäst passar traditionella organisationer. Medborgarens synpunkter och kunskap utnyttjas allt för dåligt i denna modell. Vi vill införa direkt demokrati också inom de områden som även framgent sköts av valda representanter, genom att vända upp och ned på den modellen. Låt medborgarna komma in direkt när stora och viktiga förändringsprocesser börjar, och låt tjänstemännen utarbeta förslag till politikerna utifrån de förslag som medborgarna lagt.

Deltagarbudget

I många delar av världen där man arbetar med att låta medborgarna delta i större utsträckning i beslutsfattandet har man just gett människor större möjlighet att påverka var de gemensamma pengarna, skatterna, går. I Kalix har man hållit ett kommunalt rådslag om skattenivån och i delar av Brasilien har man utarbetat ett system med "deltagarbudgetar". Vi vill pröva att utveckla den möjligheten. På så sätt får medborgarna större del i det lokala beslutsfattandet om budgeten och större respekt för det politiska hantverket att fördela ekonomiska medel.

Minska gapet mellan direkt och representativ demokrati

Idag upplevs direkt och representativ demokrati som väsensskilda, och ställs till och med ofta mot varandra. Det anser vi vara en missuppfattning, eftersom knappast någon helt vill avskaffa den representativa demokratin, och endast få elitdemokrater helt avfärdar direktdemokratiska inslag. Vi vill också konkret minska gapet mellan de två formerna, så att medborgarna även när de inte direkt tillfrågas upplever mindre av förmyndarskap och omyndigförklarande.

Genom att införa rätten för alla att lägga förslag till kommunfullmäktige, förbättras förhållandet mellan väljare och valda; både väljarnas politikerförakt och politikernas väljarmisstro minskar! Där motionsrätten finns, kommer till varje fullmäktige en handfull förslag som medborgaren dessutom får presentera för politikerna. Det rör sig ofta om områden som politikerna behärskar dåligt – medborgarna tillför alltså kompetens som behövs för bra beslut! Vi vill införa denna motionsrätt till fullmäktige snarast, och se över möjligheterna att införa möjligheter att på samma sätt lägga förslag till riksdagen och EU-parlamentet.

Att öppna nämndesammanträdena för allmänheten är ett enkelt sätt att ge insyn i beslutsgångarna, minska misstänksamheten och öka möjligheten att tidigt i beslutsprocessen få in värdefull

information till politikerna. På många håll i landet har fullmäktige fattat principbeslut om att nämnderna får vara öppna, varpå varje nämnd självständigt fått besluta om de vill öppna sammanträdena eller ej. Där man valt öppenhet har man ganska enkelt delat upp ärenden i de som måste tas utan insyn p.g.a. sekretess eller liknande, och huvuddelen som är öppna för insyn. Vi anser att det nu är dags för nästa steg, med obligatoriska öppna nämndesammanträden, på samma sätt som fullmäktige är öppet för åhörare.

Ökade påverkansmöjligheter i skolan och boendet

På många arbetsplatser är det självklart att låta de anställda vara med och påverka sin omgivning. I skolan är det mer ovanligt, trots att det är en gigantisk arbetsplats. Det innebär att man missar möjligheter att bredda kompetensen i beslutsfattandet och skapar ett onödigt utanförskap. På samma sätt är möjligheterna att påverka sitt eget boende ofta starkt begränsade. Vi vill utveckla formerna för brukarinflytande genom föräldra- och elevstyrda skolor, låta hyresgäster påverka sin bostadssituation mycket mer. På så vis ökar allas känsla av delaktighet och vi får en bättre situation för alla inblandade. Vi vill införa detta breddade brukarinflytande på bred front och återkommer med preciserade förslag om hur det skulle kunna utformas.

Sänkt påverkansålder

Miljöpartiets förslag till direktdemokratiska reformer innebär att vi myndigförklarar medborgaren på allvar. Då blir det också av än större betydelse när man "fyller myndig". Vi vill sänka rösträttsåldern till 16 år. Dagens ungdom är tillräckligt politiskt bevandrad för att vara med i beslutsfattandet. Sänkningen av rösträttsåldern har redan skett i kyrkovalet, som dock är det minst intressanta för de allra flesta ungdomar. Vi vill snabbt sänka till 16 i alla val, men kan för att nå en politisk uppgörelse tänka oss att börja med kommunalvalen.

Men rösträtten är inte allt. För samhället är det angeläget att låta även unga få påverka utvecklingen i högre utsträckning än idag. Det finns mycket positiva exempel på hur kommuner låtit ungdomar ner till 11 år (fjärde klass) delta i lokala politiska beslut. Självklart kommer denna tidiga möjlighet att påverka att ha betydelse för hur de ser på demokrati och utanförskap.

Också andra grupper i samhället ska myndigförklaras mycket tidigare, så att vi inte går miste om den kompetens och kreativitet de kan tillföra. Vi vill ge rösträtt i alla val och folkomröstningar – lokala, nationella och på EU-nivå – till alla myndiga som bott i Sverige i minst tre år, oavsett nationalitet.

Stärkt påverkansmöjlighet med ny teknik

Modern informationsteknologi innebär helt nya möjligheter att inhämta synpunkter från medborgarna utan att de fysiskt behöver ta sig till en vallokal, fullmäktiges sammanträde etc. Vi vill utnyttja dessa möjligheter mycket mer än idag, bl.a. genom att i större politiska ärenden ersätta dagens remissförfarande med ett tidigt och brett rådslag som till stor del är internet-baserat. Dock vill vi samtidigt varna för en övertro på internet; andelen människor som inte har tillgång till internet eller som inte har tilltro till att deras anonymitet garanteras är fortsatt stor och dessutom kraftigt ojämnt fördelade med avseende på ålder, kön och bostadsort.

En "knaptryckardemokrati" kan inbjuda till snabba, ogenomtänkta beslut. Därför vill vi framför Allt stimulera möjligheten att ta initiativ (inklusive namninsamling för folkomröstning etc) och en fördjupad politisk debatt på internet, medan vi är mer tveksamma till att sköta själva röstandet den vägen.

Exempel på hur en kommunal folkomröstningsvalseedel skulle kunna se ut i miljöpartiets Sverige:

Kommunal folkomröstning i Grönstad

VALSEDEL

1) Jag vill att kommunalskatten ska

Höjas enligt förslag A

Vara oförändrad

Sänkas enligt förslag B

2) Ska cykelvägen till ridhuset byggas enligt förslag C?

Ja

Nej

3) Centrumombyggnaden, ska denna genomföras enligt

förslag D

förslag E

förslag F

4) Ska kommunen godkänna uranbrytning enligt den ansökan som lämnats in av International Mining?

Ja

Nej

5) Ska gratis skolfrukost införas i kommunens skolor enligt

förslag G

förslag H

Nej